

LBRIS

We know
books

MIRCEA GELU BUTA

**ISTORII NEȘTIUTE,
ISTORII UITATE**

Cluj-Napoca
2022

CUPRINS

INTRODUCERE	9
PETRU RAREȘ, APĂRĂTOR AL MOȘTENIRII BIZANTINE	13
1. Petru Rareș și ardelenii	13
2. Din activitatea diplomatică a lui Petru Rareș	16
3. Teologia dreptății în gândirea domnitorului Petru Rareș	18
4. Statuia domnitorului Petru Rareș din Bistrița	23
Imagini	27
GENERALUL BASTA ȘI BISTRITENII	37
1. Un posibil monument al generalului Basta la Bistrița	37
2. Asediul Cetății Bistriței de către generalul Giorgio Basta	40
3. Bistrițenii și controversata sărbătoare a „Mileniului”	44
4. Cinstirea eroilor neamului	47
Imagini	53
DIN ORORILE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL	61
1. Ținutul Bucovinei	61
2. Bucovina în timpul Marelui Război	63
3. Curtea Marțială de la Bistrița	65
4. Epilog	71
Imagini	72

CIMITIRUL MILITAR DE LA ROTUNDA 77

1. Frontiere și linii de hotar	77
2. Pasul Rotunda în Primul Război Mondial	81
3. Calea ferată Rodna-Cârlibaba	86
4. Moștenirea horthystă din Carpații Orientali	91
5. Drumeție pe muntele Rotunda	94
Imagini	99

LAURENȚIU OANEA (1888-1970)**NOTAR AL ADUNĂRII NAȚIONALE DE LA ALBA IULIA 115**

1. Anii de ucenicie	115
2. După actul Marii Uniri	120
3. Criza de la Societatea „REGNA”	124
4. Anii de după război	126
Anexă	128
Imagini	134

ORAȘUL BISTRIȚA ÎN ANII 1944-1945 139

1. Ghetoul din orașul Bistrița	140
2. Martirajul creștinilor bârgăuani	144
3. Exodul sașilor bistrițeni	149
4. Bistrița sub ocupație sovietică	153
Anexe	164
Imagini	178

VÂNĂTORILE PREZIDENȚIALE DE LA DEALUL NEGRU 191

1. Domeniul de vânătoare Dealul Negru (Cușma)	191
2. Vânătorile de după anul 1980	195
3. Ultima vânătoare a lui Nicolae Ceaușescu	198
Imagini	200

VIZITA REGELUI MIHAI ȘI A REGINEI ANA

ÎN NORDUL ARDEALULUI 231

1. Prima vizită a Familiei Regale la Bistrița 231

2. Istoria zilei de 23 august 1944, povestită de Regele Mihai 234

3. Sărbătorile de iarnă cu Familia Regală a României 247

Imagini 254

MARTIRII NĂSĂUDENI 295

1. Năsăudeni și „grozăviile” generalului von Bukow 295

2. Deznodământul revoltei năsăudenilor 300

3. Canonizarea Sfinților Martiri Năsăudeni 302

Imagini 310

DESPRE AUTOR 321

PETRU RAREȘ, APĂRĂTOR AL MOȘTENIRII BIZANTINE

1. Petru Rareș și ardelenii

Domnitorul moldovean Petru Rareș și-a împlinit, spre sfârșitul Evului Mediu, destinul vieții și al familiei sale cu cel al locuitorilor orașului Bistrița, în virtutea moștenirilor primite de la tatăl său, Ștefan cel Mare și Sfânt (1438-1504), care, în baza legăturilor avute cu regele Matia Corvin al Ungariei (1443-1490), a primit Cetatea Ciceului, al cărei domeniu se întindea pe Valea Someșului Mare, până în părțile Becleanului, precum și Cetatea de Baltă, situată pe Târnave, inițiindu-se astfel o modalitate de relații specifice între Moldova și Transilvania⁸.

Petru Rareș, care a domnit în două rânduri în Moldova, între anii 1527 și 1538, respectiv 1541 și 1546, a mărit zestrea moștenită de la tatăl său, adăugând domeniilor Ciceu și Cetatea de Baltă pe cel al Ungurașului, Cetatea Almaș de lângă Huedin, Rodna, cu minele sale, și orașul Bistrița⁹.

Erau puse, astfel, spre sfârșitul Evului Mediu, bazele unor legături aparte între teritoriile locuite de românii de dincolo și dincoace de Carpați, legături care vor continua, nu fără sinuozități, de-a lungul secolelor XVI-XVII, cu prelungiri până în cel de-al XVIII-lea veac.

Principele Ștefan cel Mare a fost cel dintâi mare patron moldovean al românilor intra-carpatici, fiind numit „domnul nostru” la Feleac, la Ciceu ori Cetatea de Baltă, adică în domenii mari

⁸ Nicolae Edroiu, „Petru Rareș și orașul Bistrița”, în *Arhivele Bistriței*, coord. Mircea Gelu Buta, fascicula I, an I, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016, pp. 41-49.

⁹ *Ibidem*.

cu zeci de sate românești. Al doilea a fost feciorul său, principele Petru Rareș, trecut și el în Ardeal, cu pace și vrajbă deopotrivă, dar mai ales cu faptă românească. Oștile lui au cutreierat Transilvania și au văzut că din Rutenia de Sus până în Secuimea de Jos era numai vorbă românească și haină românească, cum frumos spune N. Iorga.

Două voci străine și independente una de alta, un oficial polonez și doi oficiali habsburgici, notau aproape concomitent, în secolul al XVI-lea, legat de aceste întâmplări: „Unii români au o bună parte din țara Transilvania, care ușor s-ar uni cu dânsul (Petru Rareș, n.n.) pentru că au aceeași limbă, religie și tradiții”¹⁰. Iată de ce istoricii îl consideră un precursor al lui Mihai Viteazul.

Petru Rareș a fost un mare apărător al creștinismului ortodox, la fel ca tatăl său, domnitorul Ștefan cel Mare și Sfânt. Datorită lor, viața bisericească a românilor ardeleni, prin vechea tradiție bizantină, a reușit să fie conservată.

Primii episcopi de Vad despre care avem știri sigure au fost Ilarion, pe la 1523, iar apoi Varlaam, la 1527. Pe acesta din urmă îl întâlnim pomenit pe o odajde dăruită lui de Petru Rareș, în primul an de domnie¹¹. În anul 1529, când Petru Rareș a ajuns domn peste mulțimea de sate românești din districtul Rodnei, unde în mod firesc s-a extins și Episcopia Vadului, îl găsim episcop pe Anastasie. Amintirea lui se păstrează pe o inscripție slavonă de pe icoana Sfântului Nicolae, care a fost expusă la expoziția „Millenium” din Budapesta. Numele acestuia mai apare într-un document al lui Ștefan Vodă Lăcustă (1508-1540), care se adresează cu formula: „Chir Anastasie episcopul de Vad”¹².

În luna octombrie 1529, pe timpul asediului Cetății Bistrița de către armatele lui Petru Rareș, acesta a condus, împreună cu pârcălabii Mișu și Simion Dracșin din Ciceu și vistiernicul Tomșa,

¹⁰ N. Iorga, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 113; Ioan-Aurel Pop, *Națiunea română medievală. Solidarități etnice românești în secolele XIII-XVI*, Ed. Enciclopedică, 1998, p. 110.

¹¹ N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, București, 1902, p. 17.

¹² N. Iorga, *Documente Românești din Arhivele Bistriței*, vol. I, pp. XXV-XXXIII; vol. 2, p. 112.

un atac de succes contra bistrițenilor, cu care a încheiat apoi un armistițiu, semnat la 11 octombrie 1529¹³. În anul 1539, el era unul dintre cei care complotau împotriva lui Rares, dar, cu toate acestea, și-a păstrat scaunul episcopal până în anul 1546¹⁴, când a fost instalat un alt episcop la Vad, cu numele Tarasie, pe care Petru Rares îl recomanda bistrițenilor să-l primească „ca și pe antecesorii lui”¹⁵.

Comentând acest lucru, părintele profesor Mircea Păcurariu face următorul comentariu: „Deci, eparhia Vadului era considerată ca aparținând Mitropoliei Moldovei, jurisdicția sa întinzându-se peste satele care făceau parte din feudele lui Petru Rares... Din moment ce acești vlădici veneau cu scrisori de numire din partea domnilor moldoveni, era firesc ca ei să fie hirotoniți de către Mitropoliția Sucevei din acel timp”¹⁶.

Această stare de lucruri prielnică unității românești, susținută de principalele instituții, Biserica și Domnia, din cele două voievodate extracarpatiche, nu a fost scutită de ostilitate sau prozelitism. Într-o scrisoare de răspuns, adresată de marele patriarh ecumenic Chiril Lucaris, care cunoștea bine Țările Române, principelui calvinizant Gabriel Bethlen, care, în anul 1629, îi solicitase sprijinul pentru trecerea românilor ortodocși ardeleni la noua religie protestantă, tonul celui dintâi este sobru și categoric: „Dacă am sprijini din partea noastră, pe față sau pe ascuns, această părăsire de credință (solicitată de Bethlen, n.n.), am săvârși un păcat pe care nu l-ar putea spăla toate chinurile pământului”. Patriarhul ecumenic mai adaugă că, dacă ar fi să încuviințeze pomenita schimbare de religie, acești români supuși principelui „ar trebui mai întâi să rupă legătura de sânge și simțire care zvâcnește în taină, dar cu multă putere, între românii din Țara Transilvaniei și locuitorii din Țările Munteniei și Moldovei. Negreșit, domnii vecini ai ziselor țări nu vor îngădui aceasta niciodată, și foarte sigur că vor pune piedici, dacă nu cu armele, cel puțin cu îndemnuri tainice”¹⁷.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. XLIII, și n. 145, p. CXIII.

¹⁵ *Ibidem*, p. XLVI, n. 151, p. CXIII.

¹⁶ Mircea Păcurariu, *Unitate românească prin Biserică*, Ed. Andreiană, Sibiu, 2018, p. 61.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 42-43.

2. Din activitatea diplomatică a lui Petru Rareș

După ce în anul 1521, oștile sultanului Soliman Magnificul au cucerit Belgradul, iar în bătălia de la Mohács oastea nobililor unguri fusese spulberată, Transilvania a suferit schimbări profunde în interior. Dintr-o regiune de margine a Ungariei, ea a devenit principat separat, aproape independent, în care stările (grupurile privilegiate) au dobândit o putere și mai mare ca înainte.

În luptele pentru putere din Transilvania va interveni Petru Rareș, domnul Moldovei, care avea aici importante posesiuni și care, așa cum vom vedea, a reușit să îmbine vitejia în luptă cu abilitatea politică necesară în fața unor puteri superioare.

În urmă cu câțiva ani, academicianul Virgil Cândea făcea publică identificarea unei hărți privind teritoriile pe care otomanii își pusese în gând să le islamizeze. Țările românești apar și ele pe hartă, doar că sunt notate ca zone neutre, scutite de orgia Jihadului. Regretatul istoric opina că acest statut preferențial a fost negociat și obținut de către Petru Rareș, în timp ce, lipsit de domnie, își lăsase familia în Cetatea Ciceului, iar el, cu mult curaj, s-a deplasat la Constantinopol, pentru a sta de vorbă cu Soliman Magnificul. Pentru aceasta era însă nevoie, pe lângă curaj, și de înțelepciune, consemnate de cronicarul Grigore Ureche în *Letopisețul* său: „Cu adevărat era ficiorul lui Ștefan vodă celui Bun, că întru tot semăna tătâne-său, că la războaie îi mergea cu noroc, că tot izbândea, lucruri bune făcea, țara și moșia sa ca un păstor bun o socotea, judecată pre dreptate făcea. Almintrilea de stat era om cuvios și la toate lucrurile îndrăznețu și la cuvântu gata, de-l cunoștea toți că ieste harnic să domnească țara”¹⁸.

Ca urmare a faptului că familia domnitorului¹⁹ a rămas adăpostită în Cetatea Ciceului, atunci când a luat drumul Constantinopolului, acesta va trimite o scrisoare, datată 23 iunie

¹⁸ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, Ed. P.P. Panaitescu, București, 1958, p. 154.

¹⁹ În aprilie 1530, Petru Rareș s-a căsătorit cu doamna Elena Ecaterina Brankovici, fiica despotului sârb Iovan Brankovici (mort în 1502). Noua soție a lui Petru avea o cultură înaltă pentru acele timpuri. Petru a avut cu Elena patru copii: Iliăș, Ștefan, Constantin și Ruxanda. Legenda spune că la Bistrița,

1540, judeului orașului Bistrița, căruia i se adresează: „Bunului nostru prieten Thomas Walendorffer²⁰... să vă sărguiți și să găsiți cale, cu dumnealui judele și sfatul, ca să aflați deplin cum îi merge Doamnei noastre și copiilor... Și ce veți putea face bine... tot va fi plătit... Noi suntem la Constantinopol, bine sănătoși, slavă Domnului, și ținută bine și în cinste de Măria Sa Împăratul și de viziri; nu ne lipsește nimic, slavă Domnului. Dacă lucrul «reluarea Domniei Moldovei, în care scop se și afla atunci în capitala Imperiului Otoman» zăbovește, trebuie să fim cu răbdare... Nădărdum în Dumnezeu că vom fi ce am fost, și mai mult decât atâta...”²¹.

Din surse se știe că Petru Rareș a obținut de la Soliman Magnificul instituirea unei suzeranități speciale în Moldova, extinsă ulterior și asupra Munteniei.

Merită spus că Muntenegru a reușit, de asemenea, să obțină același statut ameliorat, cu cincizeci de ani înainte de prăbușirea Imperiului Otoman. Prin urmare, în vremea lui Brâncoveanu, spațiul valah, ca și spațiul moldav se bucurau de suzeranitatea Înaltei Porți, ca teritorii și împărății „tributare și supuse”. Altfel spus, ca țări care plăteau tribut, fiind însă sub înalta protecție

familia domnitorului a fost găzduită în imobilul cunoscut sub numele de Casa Argintarului, situată pe strada Beutlergasse (str. Dornei nr. 62), clădire refăcută în stil renescentist între anii 1560 și 1563 de pietrarul italian Petru Italus din Lugano. Ioan Mureșan, Adrian Onofreiu, *Primarii Bistriței, 1317-2009*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, p. 106.

²⁰ Thomas Werner (Wallendorffer) a fost unul dintre cei mai energici oameni care au ocupat scaunul de jude bistrițean. În anul 1517, a fost ales senator al orașului, iar după patru ani a urcat la cea mai înaltă demnitate, pe care a slujit-o timp de unsprezece ani. În perioada magistraturii celor doi adversari ai săi, Andreas Beuhtel (1525-1526) și Petrus Rechner (1536), a părăsit în totalitate *Sfatul*, menținându-și însă prin personalitatea sa influența asupra conducerii afacerilor publice. A fost inițiatorul spiritual al sfârșitului nefericit al juzilor primari Wolfgang Forster și Andreas Beuhtel. A murit în aprilie 1541. Ioan Mureșan, Adrian Onofreiu, *Primarii Bistriței*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, p. 98.

²¹ *Documente privitoare la istoria românilor*, culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, vol. XV, partea 1, pp. 390-391, doc. nr. DCCXXXVIII; N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de Domni*, Ediția a III-a, Ed. Datina Românească, Vălenii de Munte, 1932, pp. 95-96.

a Porții Otomane. Așa cum conveniseră altădată „voievodul Petru” și Soliman Magnificul.

Petru Rareș a plecat la Domnul în anul 1546. De atunci și până la căderea Imperiului Otoman, turcii pot fi calificați retrospectiv drept un partener corect, care și-au ținut neștrămutat învoiala. Așa să fie? Or, două sute de ani mai târziu, în vremea domniei lui Brâncoveanu, nu s-au dat în lături să primească, anual și totdeauna la termen, un tribut halucinant. Până astăzi, comentariul teribilei cabale care ar fi dus la monstruoasa execuție în serie a Brâncovenilor – domnitorul împreună cu cei patru fii și ginerele trezorier – refuză să ia în seamă realitatea conflictului dintre fanarioți și statul brâncovenesc. Este vorba despre inevitabila ciocnire de interese și năzuințe dintre două proiecte antiotomane, secrete amândouă: dintre „mega ideea” fanariotă a surprării din interior a Imperiului Otoman și a croirii unei Grecii Mari, hegemonice în Balcani, și proiectul, urzit de Brâncoveanu și Ivireanu, de a contracara deopotrivă pe turci și pe fanarioți, resuscitând puterea politică, în act și sacrosantă, a bicefaliei bizantine. În ochii Imperiului Otoman, în curs de destrămare, a contat mai mult păstrarea relațiilor utile cu oculă fanariotă. Pentru Înalta Poartă, anul 1714 este unul fatidic, când turcii și-au călcat pentru prima oară cuvântul dat voievodului Petru Rareș.

3. Teologia dreptății în gândirea domnitorului Petru Rareș

Sub domnia lui Petru Rareș, s-au început acele minunate fresce exterioare la mănăstirile Moldovei, din care nu ne-au mai rămas decât circa o zecime. S-a zis că aveau un tâlc, un înțeles de rezistență tăcută împotriva turcilor: să se vadă în afară, de către tot credinciosul, ce este creștinismul. La aproape toate aceste biserici se găsește o frescă în care este imaginată Cetatea Constantinopolului asediată de păgâni. Dacă unii istorici de artă cred că este vorba de simbolul Cetății Celeste, care nu poate cădea, alții susțin că, dimpotrivă, Petru Rareș a dorit prin această reprezentare să arate lumii cum i-a pedepsit Dumnezeu pe creștini când n-au știut să se unească.

N. Iorga, în celebra lucrare *Bizanț după Bizanț*, ne reamintește că domnitorii români au trăit mereu cu conștiința că sunt continuatorii modelului politic și religios al Bizanțului, iar Petru Rareș ocupă un loc privilegiat în acest sens. Argumentul ni-l aduce academicianul Sorin Dumitrescu, care, într-un amplu articol, comentează un text exploziv, dar puțin vehiculat al „*Plângerii lui Ivașko Peresvetov*”, tradus din limba rusă de savantul slavist Ștefan Ciobanu²².

Între anii 1540 și 1541, un curtean și diplomat rus, de origine lituaniană, pe nume Ivașko Peresvetov, a făcut o călătorie prin Europa Occidentală. La întoarcere, s-a oprit la curtea domnitorului Petru Rareș de la Suceava, aflat la a doua domnie. În cele cinci luni petrecute în preajma prințului, oaspetele rus a reușit să-i înțeleagă bine gândirea politică și religioasă. Reîntors la curtea țarului, Ivașko Peresvetov îi împărtășește acestuia modelul de domn creștin pe care-l cunoscuse în Moldova, mai ales cu cât Petru Rareș însuși își punea mari speranțe ca Ivan cel Groaznic să devină un veritabil moștenitor al creștinismului patristic bizantin.

Textul rămas în uitare mulți ani își dezvăluie autenticitatea, făcând lumină asupra insistenței cu care Petru Rareș a valorificat, în pictura bisericească, scena „Căderii Constantinopolului”, eveniment crucial în destinul istoric al Europei Răsăritene și al creștinismului ortodox.

Domnitorul român care a avut deplina conștiință a catastrofei istorice din ziua de marți, 29 mai 1453, înalță „Căderea Constantinopolului” la simbol de apocalipsă, ca pedeapsă de la Dumnezeu, și nu o simplă lamentație în fața nenorocirii.

În comentariul său, Sorin Dumitrescu ne face să înțelegem că Petru Rareș considera teribila cădere a capitalei creștine un dezastru, dar nu unul izbăvitor, înrudit iconic și teologic cu cataclisme redemptorii, de tipul robiei Egiptului, Potopului, dar mai ales, Apocalipsei. Aceasta este, de fapt, „rudenia de sus” subînțeleasă, care face ca scena luării Constantinopolului să rimeze perfect cu perspectiva eshatologică ce animă în totalitate

²² *Ibidem*.

conținuturile frescelor exterioare și astfel să poată satisface oricând exigențele unui „ordonator de picturi ortodoxe”²³.

Transpunând în limbajul nostru de astăzi părerile domnitorului Petru Rareș, mai exact, teologia politică a acestuia asupra căderii Bizanțului, Sorin Dumitrescu interpretează descrierea lui Ivașko Peresvetov în felul următor²⁴:

– înțelepciunea Proniei divine este cea care a hotărât să suspende istoric slava Bizanțului: „Și așa zice cu lacrimi la ochi voievodul românesc despre credința creștină: după păcatele noastre s-a întâmplat că am căzut în robia necredincioșilor și Străinilor de neam, pentru fărădelegea grecească, că grecii au părăsit lumina pentru întunec, au căzut în toate în herezie și l-au mâniat pe Dumnezeu cu mânie nepotolită”;

– fiind copleșit de nedreptate și erezii, Constantinopolul, inima Imperiului Bizantin și axul creștinătății, a trebuit să fie în cele din urmă surpat: „Și zice voievodul românesc, Petru: au fost grecii leneși de a apăra tare credința creștină în contra necredincioșilor și prin aceasta au predat străinilor de neam, turcilor, spre batjocură, și împărăția grecească, și credința creștină, și frumusețea bisericească... Astăzi, nevroind, apără credința păgână de invazie”;

– victoria lui Mahmed Sultanul descoperă hotărârea Proniei de a risipi nedreptatea și erezia din Bizanț, folosind tocmai dreptatea vrăjmașilor acestuia: „Atunci, necredinciosul Mahmed Sultanul, împăratul turcesc străin de neam, a cunoscut puterea lui Dumnezeu, a luat Țarigradul și a organizat în împărăția sa judecată dreaptă, pe care o iubește Dumnezeu, și l-a mângâiat pe Dumnezeu cu bucuria inimei, și pentru aceasta Dumnezeu îl ajută a poseda multe împărății...”;

„... Și Mahmed Sultanul, bătându-l pe împăratul Constantin și luând pentru sine împărăția creștină în ajutor, i-a fost dată împărăția lui Dumnezeu pentru păcatele lor (grecilor) și a trufiei, pentru că ei îndepărtau lumea de la împărat...”;

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

„... Așa zice voievodul românilor despre primul împărat turcesc, Mahmed Sultanul: necredinciosul împărat a introdus în împărăția sa plăcută lui Dumnezeu marea înțelepciune și dreptate”;

– lucrarea Proniei asupra Constantinopolului îndeamnă la dobândirea deprinderii de a așeza întotdeauna dreptatea înaintea credinței, după modelul dreptei credințe, altfel spus, ortodoxia credinței este mai de preț în fața lui Dumnezeu decât credința simplă, pietistă: „... Așa zice voievodul românesc: Dumnezeu iubește nu credința, ci dreptatea. Dreptatea adevărată este Hristos Dumnezeu, Fiul iubit al lui Dumnezeu, în una Treime, în dumnezeire nedespărțită, singură dumnezeire și putere. Și ne lasă nouă dreptatea Evangheliei, iubind credința creștină pe deasupra tuturor credințelor, și ne-a arătat calea împărăției cerești în Evanghelie...”;

– contemplarea perpetuă a luării Constantinopolului poate cuminți lumea și o poate deprinde cu modul în care Providența lucrează în istorie.

Formulat, probabil, la mai puțin de un secol de la tragicul eveniment al prăbușirii Bizanțului, corpusul de reflecții rezumate mai sus e lipsit, după cum se poate vedea, de orice accent nostalgic și străin de tânguirea pietistă. Cunoașterea silogismelor lui neobișnuite, dar atât de conforme bazileilor bizantini, impune reprezentarea luării Constantinopolului, figurată la bisericile din Nordul Moldovei, drept o icoană ortodoxă în toată puterea cuvântului. Prototipul la care trimite nu este însă, cum s-a crezut, nici asediul perșilor lui Cosroes și nici măcar luarea Constantinopolului, așa cum s-ar putea crede, ci icoana lucrării Proniei în istorie²⁵.

Teama cea mare atât a lui Petru Rareș, cât și a curteanului Ivașko era ca Ivan cel Groaznic să nu urmeze modelul ultimului împărat bizantin. Însuși domnitorul moldovean trecuse printr-o experiență asemănătoare cu boierii în marea bătălie pe care o pregătise cu Soliman Magnificul, sosit în Moldova cu o oaste de vreo 200.000 de oameni, plus 3.000 de munteni trimiși de Radu Paisie, la care s-au adăugat, în apropierea Iașului, tătarii.

²⁵ *Ibidem.*